

Körlükten Görmeye-Fiziksel Körlükten Sürgünle Birlikte Tanrısal Kurtuluş: Oidipus'un Hakikat Arayışı ve Trajik Aydınlanma Süreci

From Blindness to Sight-From Physical Blindness to Divine Salvation Through Exile: Oedipus' Quest for Truth and Tragic Enlightenment Process

YAKUP AKYÜZ

Karamanoğlu Mehmetbey University

Received: 23.07.2025 | Accepted: 10.03.2026

Abstract: This study aims to examine Oedipus' search for truth based on reason in Sophocles' tragedies Oedipus the King and Oedipus at Colonus through a dramatic transformation that extends to the phenomenon of redemption with the metaphors of blindness and exile. Oedipus' tragic journey is considered not only as an individual quest for identity, a search for his own identity, but also as a process of confrontation with knowledge, fate and ethical responsibility. It is argued that the state of blindness symbolized by physical blindness, especially in the first stage, represents the inner resistance on the way to the truth, and that the acceptance of the truth becomes possible with the exile in which he is alienated from the police. Oedipus' search for truth is interpreted not only as a tragic collapse but also as a process of bearing the weight of truth and making peace with it. The method of the study is based on a literary-philosophical approach that follows Oedipus' character transformation within the dramatic structure, accompanied by thematic and symbolic analysis of tragedy texts.

Keywords: Sophocles, tragedy, Oedipus, human, truth, enlightenment.

Giriş

Oidipus, “hakikat arayıcısı” olarak gerçekliğin özünü keşfetmeye yönelmiştir. Onun bu arayışı, varoluşsal bir sorgulama niteliği taşır ve temelde “insan kimdir?” sorusuna odaklanır. Fakat Oidipus, aradığı hakikatin aslında kendi benliği olduğunu başlangıçta fark edemez. Hakikat yolculuğu, insanın kendini tanıma ve anlama sürecinin sembolik bir ifadesidir. Bu süreç boyunca Oidipus, sürekli bir hareket ve dönüşüm içindedir (Sevindik, 2023, s. 619). Felsefi açıdan bakıldığında, onun hakikat arayışı yalnızca epistemolojik bir çaba değil; aynı zamanda etik ve politik boyutları da içeren bütüncül bir süreçtir. Oidipus’un hikâyesi, kaderin bir oyunu olmanın ötesinde, insanın hakikati arama isteğiyle bu isteğin kaçınılmaz bedelleri üzerine derin bir sorgulamayı temsil eder (Kitto, 2024, s. 166). Sophokles’in Kral Oidipus (M.Ö. 420) adlı eserinde Oidipus’un hakikati arayışı, trajik bir bilgi edinme süreci olarak işlenmekte; bu süreç, karakterin gerçeğe görüşüyle başlayıp trajik bir aydınlanmayla sonuçlanmaktadır. Onun Oidipus Kolonos’ta (M.Ö. 405) eserindeyse hakikatin keşfiyle yüzleşen, kör ama gören, sürgünde arayış içindeki Oidipus’un hakikatle yaşamayı ve onu kabullenmesini konu edinir. Oidipus’un hakikat arayışındaki ikinci dönem onun ruhsal evrimini öne çıkarmaktadır. Sophokles’in Oidipus’u tekrar ele alması onun da kahramanı gibi kendisiyle yüzleşmesinin sonucudur. Sophokles’in Oidipus konusuyla yüzleşmesinin arasında on beş yıl olup birini yaklaşık yetmişli diğerini ise doksan yaşında yazmıştır. O, bir inançlı olarak tanrıların bir suçsuzlu cezalandırıp cezalandırmayacaklarını bilmek istemektedir (Bonnard, 2004, s. 100).

Sophokles, Tanrı’nın yazgısı altında işleyen dünyada insanın ne olduğunu bilmek istemektedir. Oidipus’un hakikat arayışındaki ikinci dönem, süreci mistik bağlamda değerlendiren farklı bir hakikat arayışıdır. Oidipus, yaşamı boyunca bilginin farklı boyutlarıyla yüzleşmiştir. Oidipus, yaşamının sonunda salt bilgiye (logos) dayalı bilgelikten kaderini gönüllü kabullenişin (amor fati) egemen olduğu mistik bir bilgelğe ulaşmıştır. Schelling’e göre Oidipus’un hakikat arayışı, tanrılar tarafından belirlenmiş yazgının sonucu olan kaçınılmaz bir suça gönüllü biçimde katlanmayı temsil eder. Bu durum hem yüce bir düşünceyi hem de özgürlüğün en yüksek ifadesini içerir. Çünkü Schelling’e göre, kaderin gönüllü olarak kabullenilmesi, insan özgürlüğünün gerçekliğini kanıtlayan bir eylemdir. İnsan, ancak özgürlüğünü

kaybetmeyi göze alarak ona tanıklık edebilir; Oidipus da irade özgürlüğünü ilan ederek ölümü seçtiğinde bu özgürlüğün en saf biçimini ortaya koyar (Bektaş, 2025, s. 549). Oidipus, bir bilgelikten (aklı) başka bir bilgelğe (ruhi ve tanrısal) geçen çift taraflı bir bilgedir. Tarih boyunca mite nerden bakıldığına göre Oidipus bir baba katili ve aynı anadan kardeşler üreten enstestçi görülebileceği gibi bilmeden hatalar işlemiş ve öz iradesiyle hatalarıyla yüzleşmiş bir bilge olarak görülebilecektir.

Oidipus Yunan'ın zihninde arketipsel yaşam bulmuş bir karakterdir. Homeros ondan Odysseia'sında şöyle bahsetmektedir: Oidipus'un anasını gördüm güzel Epikaste'yi bilmeden bir suç işlemiş evlenmişti oğluyla. Oidipus öldürmüştü babasını ve koynuna girmişti anasının. Tanrılar da insanlara açıklamıştı bunu ansızın" (Homeros, 2014, s. XI,271-275). Yunan'ın zihninde o, soyunun işlemiş olduğu günahının sonucunda tanrılar tarafından lanetlenmiş bir karakterdir. Tanrıların laneti dedesinden itibaren soyu takip etmektedir. Kendisinin laneti yüzünden oğulları da aynı laneti yaşamışlardır (Aiskhylos, 2012, ss. 52-53, 1048-1050).

Oidipus'un lanetine dayalı mit, Antik Yunan tragedya geleneğinde sıkça işlenen bir temadır. Aiskhylos, bu konuyu *Laïos, Oidipus* ve *Thebai'ye Karşı Yediler* adlı üçlemesinde ele almıştır; ancak bu üçlemeden yalnızca *Thebai'ye Karşı Yediler* günümüze ulaşmıştır. Bu eserde, Oidipus'un lanetinin oğulları üzerindeki etkisi anlatılır: Thebai krallığı uğruna savaşan Eteokles ve Polüneikes, babalarının laneti doğrultusunda birbirlerini öldürmüşlerdir (Aiskhylos, 2012, ss. 42, 790-810). Aynı mitos, Sophokles'in Thebai Üçlemesinde farklı bir felsefi derinlikle ele alınır. Bu üçleme, Kral Oidipus, Oidipus Kolonos'ta ve Antigone adlı tragedyalardan oluşur. Aristoteles, Kral Oidipus'u tragedyanın bütün temel niteliklerini en yetkin biçimde yansıtan eser olarak değerlendirir. Üçlemenin son oyunu olan Antigone ise, Oidipus sonrası Thebai'de iktidar uğruna ölen iki kardeşin cenazelerinin gömülmemesi meselesi üzerinden, yasallık ve siyasal otorite sorunlarını irdeleyen derin bir tragedyadır (Sophokles, 2013). Buna paralel olarak, dönemin komedya yazarı Aristophanes'in eserlerinde de Oidipus mitosunun yankıları farklı bir biçimde hissedilir. Aristophanes'in, cinselliğin eşit biçimde yaşandığı ve toplumsal ilişkilerin belirli bir düzene bağlandığı ütöpik toplum tasvirinde, genç bir kızın bu düzene yönelik yakınması neticesinde yaşlı bir kadının ona verdiği cevap, Yunan düşüncesinde

Oidipus'un temsil ettiği kader, arzu ve toplumsal düzen kavrayışına ironik bir açıdan ışık tutmaktadır.

Genç Kız: Hem sen ona karılıktan çok analık yaparsın. O yüzden eğer yürürlüğe sokarsanız bu yasayı her yeri Oidipuslarla dolduracaksınız.

Yaşlı kadın: Seni çirkef hasedinden yumurtladın bu lafı (Aristophanes, 2019, s. 56,1040).

Üçlemeden Kral Oidipus ve Oidpus Kolonus'ta oyun ve olaylar Oidpus üzerinden gelişmekte iken Antigone'de oyun Oidpus'un kızı Antigone üzerinden ele alınmaktadır. Aslında Oidipus ve küçük kızı (Antigone), oğullarının aksine iktidar değil hakikat ve gerçeklik peşinde koşan iki karakterdir. Oğulların iktidar peşinde olmaları Yunan'a göre makul olup, kadınların siyasal bağlamda iktidar peşinde koşması ve iktidara başkaldırısı hoş ve makul bulunmamaktadır. Antigone'yi siyasal tarihte öne çıkaran kadın olarak polisteki siyasal otoriteye başkaldırısıdır. Kral Oidipus oyununda Thebai, polislin yıkımına neden olan günahkarın bulunması ve polisten kovularak cezalandırılmasıyla selamete kavuşacaktır. Oidipus, polislin selameti peşinde koşan, hakikati arayan aslında bilmeden kendini arayan hakikat arayıcısıdır. Thebai, kendi babasını öldürüp öz annesiyle evlenen günahkâr yüzünden cezalandırılmaktadır. Oidipus, polis'e talihsizlikleri ve yıkımı getiren günahkarı aramaktadır. Oidipus Kolonos'ta ise polisten kovulan kralın yaşamla olgunlaşan hakikat arayışına odaklanmaktadır.

Bu çalışma, 'hakikat nedir?' sorusunu Oidipus figürü üzerinden 'insan kimdir?' sorusuyla özdeşleştirerek ele almayı ve bu soruya cevap aramayı amaçlamaktadır. Çalışma, Sophokles'in başkahramanı Oidipus'un yaşamı boyunca sürdürdüğü hakikat arayışını ve bu arayışın yol açtığı dönüşümü; diyaloglar, kehanetler ve semboller aracılığıyla inceleyerek tematik bir analizini sunmaktadır. Ayrıca çalışma, Oidipus'un hakikat yolculuğunda ilk dönem ile ikinci dönem arasındaki kırılmayı ve bu iki evre arasında hakikat arayışının geçirdiği dönüşümü ayrıntılı biçimde ele alacaktır.

Yunan Düşüncesinde Hakikat Nedir?

Yunan düşüncesi 'hakikat nedir' sorusunu her bağlamda kendisine sormuş ve hakikatin kavrayıcısı olmak istemişlerdir. Hakikatin anlaşılmasına yönelik uğraşı Yunan hayatının her alanında kabul görmüş 'bir şeyin hem göz kamaştırıcı bir görünümde olması hem de görünümün, görülen şeyin gerçeğiyle tezat teşkil etmesi nasıl mümkün olabilir?' sorusu onları hakikat

nedir arayışına yöneltmiştir. Tek ve gerçek soru hakikat nedir? sorusu sofistlerin, filozofların ve tüm Yunan felsefesinin sorduğu soru olmuştur (Vernant, 2011, s. 56). Aristoteles'in Metafizik eserinde dile getirdiği "insanlar doğal olarak bilmek isterler" düşüncesi hakikat arayışına ışık tutmaktadır (Aristoteles, 1996, s. 980a). Yunan yaşadığı doğanın incelenmesinden başlayarak varlık, bilgi ve değer alanında hakikatin gerçekliğini kavramak istemiştir. Bu bağlamda araştırdıkları bir başka hakikat ise ontolojik, epistemik, etik ve politik soruşturmanın nesnesi 'insan nedir?' olmuştur. O halde hakikat, gerçek nedir?

Türkçe düşünüşle hakikat, gerçek ve doğruluk dediğimiz şey Yunanca'da "aletheia" meydana çıkma, açığa çıkma, gizinden çıkma, gerçek, hakikat sahibi, doğru sözlülük samimiyet açıklık anlamlarına gelmekte, gerçeği söyleyen, doğru söyleyen ve sahibi konuşan birinin karakteri anlamında kullanılmaktadır (Peters, 2004, s. 32). Bilimle uğraşan bir medeniyet için hakikat fikri nesnellik, söylenebilirlik ve birlik kavramlarını beraberinde getirmektedir. Hakikat bu bağlamda mantık prensiplerine ve gerçeğe uygunluk şeklinde iki seviyede tanımlanacaktır (Detienne, 2012, s. 43).

Yunan düşüncesinde epistemik bağlamda hakikatin varlığı ve imkânı sorunu, doksa ve episteme arasındaki ayrımla ve bunların kendilerine özgü konularıyla bağıntılıdır. Kavram, ilk olarak Parmenides'in var olanı var olmayandan ayıran, var olmayanı duyu algısıyla birleştiren ve fenomonel dünyada doksa'nın hakikat olmadığını ileri sürmesiyle epistemik düzlemde tartışılmaya başlanmıştır. Parmenides varlığın var olmasının akla uygun ve hakikat olduğunu söylemektedir (Parmenides, 2015, s. 23). Bu tartışma ve devamı özünde doğanın epistemik kavranılmasıyla ilgilidir.

Detienne, Antik Yunan hakikat anlayışını ele aldığı çalışmasında aletheia ve lethe arasında kesin bir karşıtlık görmüştür. Aynı zamanda o, hakikatin kavranılmasında temel anlayış korunmakla birlikte mitik dönemle, akılcılığın egemen olduğu seküler dönemin hakikat kavramına bakışında anlayış farklılığı olduğu düşüncesindedir. Bu bağlamda o, rasyonellik öncesi mitik düşüncede şairler, kahinler ve adil kralların hakikatin temsilcileri olduğunu düşünmektedir (Detienne, 2012, s. 47,219). Şair, aletheia (gerçeklik), söz, aydınlık sayesinde konuşur ve momos (kınama) ve lethe (karanlık, unutmanın) tam karşısında konumlanır. Yine kâhin hakikat sahipliği sayesinde (aletheia) adalet ve kehanete sahiptir. Bu bağlamda aletheia ve dike

arasında ilişki vardır. Aletheia, kâhine bahşedilmiş basiret yetisi olup geçmiş, anı ve geleceği bilme sürecini içermektedir. Aynı şekilde kral da elindeki güçle (iktidar) aynı etkinliğe sahiptir. Bunların sahip olduğu pistis (inandırma) ve peitho (ikna gücü), aletheia (gerçek, hakikat) ile ilişkilidir (Detienne, 2012, s. 71,98). Bunlardan peitho'sunu kaybeden pistisi'ni (inandırıcılığı) de kaybetmiştir. Bilici Kasandra'nın durumu böyledir. O gerçeği konuşmasına rağmen ikna gücünü kaybettiği için inandırıcılığını da kaybetmiştir. Bu noktada düşüncede aletheia-lethe arasındaki müphemlik gider gelir. Hakikatin efendileri olanlar aynı zamanda aldatmanın da efendileri olabilecektir. Bir diğer deyişle hakikate sahip olabilmek, aldatma kabiliyetine de sahip olmak demektir. Bu iki kavram bütüncül bakışla bir tezat içermeyip mitsel düşüncede birbirlerini tamamlayan kavramlardır (Detienne, 2012, s. 137). Detienne'e göre, sekülerleşme süreciyle birlikte aletheia kavramı farklı bir düzlemde yeniden yorumlanmış; filozoflar, bu kavramı hakikatin efendileri olarak sunulan geleneksel figürlerden devralmıştır. Bu bağlamda filozof, dinî hakikatle hem aynı düzlemde düşünmekte hem de ona karşıt bir tez üreterek mantığa dayalı bir hakikate ulaşmakta ve onu açığa çıkarmaktadır. Detienne, biri müphemlik üzerine kurulu mitolojik düşünceyle, diğeri felsefede karşılaştığımız çelişki mantığına dayanan düşünce sistemi arasındaki boşluğun giderilmesini ise aletheia kavramının imkân sağladığı ölçme ve ayırt etme sürecine dayandırmaktadır (Detienne, 2012, ss. 219-221).

Tragedyalar insanlığımıza hitabet etmelidir bu nedenle de uçlarda karakterleri ele almamalıdır. Uçlar arasında ortalama kişileri ele almalıdır. Tragedyadaki trajik yaşamın verdiği deneyimler, insana kendini savunabilmesini ve insani gelişimin tanımlayabilmesi için insanlığın gidişatını ve öz doğasını yönlendiren gerekli yasaları tanıtır. Evrendeki yazgımızın ve günümüzün zayıf yönlerinin neden olduğu yıkımların oluştuğu manyetik alanları gösterir. Bu bağlamda tanrıların, bu dünyada kosmosun dengeli gidişatının güç kaynakları, insan yaşamının gerekli kıldığı ne varsa onların simgeleridir. Bu nedenle Grek tragedyası demek insanla Tanrı'nın sözleşip anlaşmalı olarak sahnede buluşmaları demektir (Bonnard, 2006, ss. 145-147). Atina tragedyası ve yazarları ele aldıkları konularla dönemin anlayışını hayranlık uyandıracak ölçüde yansıtmıştır. Sophokles şiirinin özü de kendinden önce olduğu gibi kudret ve yasa insan hayatını kuşatan tanrılarla

saygıdır. Fakat kendinden önceki Asikhylos'ta tanrılara saygı korkuyla sağlanırken Sophokles'te dindarlığın mütevekkil teslimiyetine ve sükûn içeri-sindeki zarafetine erişebilmek için Asikhylosçu durumdan kurtulmak gere-kir. Aiskhylos'ta ahlaki düzen, boyun eğmeyip serkeşlik edeni ezen devasa bir güçken, Sophokles'te onun doğa yasasının sessiz keskinliğiyle tamamlanır ve insani zaaf dehşetten ziyade acıma hissi uyandırır. Onun oyunlarında eskinin katı adaleti yeninin merhametiyle birleşmiştir (Zeller, 2001, ss. 118-122). Bir başka deyişle bir başka oyunundaki “sevgi için doğmuşum ben, nefret için değil” söylemi oyunlarının özü olmuştur. Yunan ahlakında ön planda olan öz denetim ölçülülük (sophrosyne) onda dindarlığa (eusebeia) dönüşmüştür (Adam, 2019, s. 178). Bahse konu Oidipus karakterinin yaşamı Sophokles oyunlarında ön plana çıkan bu anlayışın en güzel örneklerinden biridir. Grek tragedyasında ilk iki yazar olan Aiskhylos ve Sophokles'te tanrılara yönelik yüce ve saygılı dil korunmuştur. Euripides'te bu saygın üslup yerini daha insani ve eleştirel bir dile bıraksa da, üç yazarın ortak yönü insanı merkeze almaları ve tragedyanın özünü insanın varoluşsal sorunları üzerine kurmalarıdır.

Sophokles, hakikatin keşfini, hakikati arayan bir kralın bu arayış süreci üzerinden ele alır. Sophokles bilginin subjesine insanı koymakta ve conditio humana'nın (insan olma) bütün sınırlarını Oidipus Kolonos'ta hariç bi-reylerinde sonuna kadar zorlamaktadır (Kott, 2006, s. 42). Sophokles'in Oidipusu'nun ‘hakikat nedir?’ sorusunun cevabı onun Sfenkse verdiği cevapla aynıdır. Yani insandır. O, Antigonesi'nde insana çok özel bir anlam yüklemekte insanı dünyadaki en mükemmel mucize, yeryüzünün efendisi, yaşayan her şeyin tanrısı, şehir kuran ve dil öğrenen, ölüm dışında her şeyi çözen ince zekalı varlık sıfatlarıyla övmektedir. Sophokles bu kadar övdüğü insan için en iyi dileğini başka eserindeyse “hiç doğmamış olmak eğer doğmuşsa da hemen ölmüş olmak” olarak belirlemektedir. Sophokles'ten çağımıza “ama nasıl oluyor da insan bu kadar yetenekli iken dünyada acılarla dolu yaşamında ıstıraplarına çözüm bulamamaktadır?” ve “kendisi için hakikat denilen gerçekliği kavrayamamaktadır?” soruları insanlık için çözümlenmesi gereken sorular olarak durmaktadır.

Oidipus'ta Hakikat Arayışının Başlangıcı: Bilinçsiz Sorgulama

Oidipus, Thebai'nin yöneticisi olarak, kentte yaşanan yıkımın ardındaki gerçeği bulmaya çalışır. Onun arayışı, “Hakikat nedir?” ve “Polisteki

felaketlerin sorumlusu kimdir?” sorularına odaklanır. Ancak bu soruların derininde yatan asıl mesele, Oidipus’un kendi varlığına yönelttiği “Ben kimim?” sorusudur. Oidipus’un hakikat arayışı bu sorulara dayanan çatışma içinde ilerlemektedir. Onun hakikat arayışı kendi suçunun peşine düşen bir sorgu yargıcının durumundaki gibidir (Friedell, 2011, s. 203). Sophokles’in Oidipus’u Freudçuların epistemofili dedikleri bilgi açlığının pençesindedir. Onu yıkıma sürükleyen şeyse kendi gayrimeşru geçmişini araştırmaktan geri durmayı reddetmesidir. (Eagleton, 2021, s. 116). Oidipus oyunun başında hakikat araştıracısıyken ve polise aitken hakikatin gerçekliği ortaya çıktığında dönüşmüş yıkıma uğramış ve polisten kovulmuş ve polise yabancılaştırılmıştır. (Dalkılıç, & Akyüz, 2018, ss. 20-22). Bu bağlamda eğer Oidipus gerçekliğin kendisini gösterdiğini anlasa yine de hakikâti arar mıydı? sorusu bugün bile özünde anlamını kaybetmemiş bir etik probleme işaret etmektedir. Yine Oidipus’un kaderi, dededen kalma bir lanete ve tanrılar tarafından belirlenmiş bir yazgıya işaret ettiğinden insanın iradesinin tanrısal yazgı tarafından çevrenmesiyle de teolojik probleme işaret etmektedir. Her iki problem de oyunun özünde sık sık insana kendisini sorgulatmaktadır.

Oidipus, oyunun başında polis’in yöneticisi olarak polisin geleceğini kurtarmak adına sorumluluk hissetmektedir. Çünkü o, basit bağlamda kral olmanın ötesinde aynı zamanda polisin rehberi, hegemon’u, hükümrani (anaks’ı), kumandanı (kaironos’u) ve aynı zamanda basit bir insanı (aner’i), sembolik bir ifadeyle ülkenin sorumlusu yani krainonu’dur (Vernant, & Naquet, 2012, s. 451). O, iki bağlamda hakikati soruşturma ve gerçekliği öğrenmede hak iddia eder. Her şeyden önce polisten yönetici olarak sorumludur. İkincisi ise bu hakkın bilge olmak adına da kendisinde olduğu iddiasındadır. Polisi daha önce zalim şarkıcı sfenksin bilmecesine verdiği cevapla kurtarmış olduğundaki gibi polisi yine kendi kurtaracaktır. Mite göre Sfenks Thebai’nin girişinde herkese bir soru sormakta ve kimse sorunun cevabını veremediği için onları öldürmektedir. Soru, aynı varlıkta sabah dört, öğlen iki akşam üç ayaklı olan canlı varlık kimdir? Babasını öldürmesi sonrasında Thebai’ye girerken verdiği insan cevabıyla soruyu Oidipus bilmiş ve polisi kurtarmıştır. Cevapla birlikte Sfenks kendisini öldürmüştür. Çünkü o, bilgece cevabıyla kimsenin başaramadığı şekilde sfenksi yenmiş ve polisi kurtarmıştır. İkinci kez suçlunun bulunmasıyla tanrısal vebadan

kurtuluş, hakikat araştırmacıları olarak onun eliyle olmalıdır. Oidipus epistemik bilgisini siyasal bilgisine dayanak yapmak istemiştir. Oidipus “hakikat araştırmacıları” iddiasında haklıdır çünkü sfenks olayını çözmüştür. Hatta bu çözümlemeyle yıkımına giden sürece yol açan polise yönetici ve anneye eş olmuştur. Kendisini aradığı, bireysel yıkımına yol açan son çözümlemesinde polisten kendi sürgünüyle olsa bile yine kenti yıkımdan kurtarmıştır. Oyunda bilmenin merkeziliği, “oyunun etkisinin ve sembolik gücünün çoğu oyunun öyküsünde ortaya çıkarılan Oidipus’un körlüğü ve cehaletinde ortaya çıkar” sözleriyle açıklanabilir (Sowerby, 2012, s. 126).

Oidipus’un hakikat arayışının arkasında siyasal saikler ilk başta ön planda görünse de arka planında kendine ait bir hakikat araştırması da dolaylı olarak sorgulanır. O, ‘ben kimim?’ sorusunu kendisine sorarak yaşadığı kimlik bunalımını da çözmek uğraşısındadır. Thebai’yi sfenksten kurtarmış, kraliçeyle evlenmiş olsa da hâlâ kendisine ve polise yabancısıdır. Oidipus zekasıyla övünse de yönettiği poliste bir kimliksiz ve güvensizlik içindedir. Yunan yurttaşları nezdinde Oidipus Kolonos’ta da vurgulandığı üzere ‘selam yabancı sen kimsin hangi ana babadansın’ soruları cevapsızdır. Oidipus bu sorulara cevap veremeyerek ve bilmeyerek aklı, zekası ve krallığını, tüm dışsal mutluluğunu kimliksiz bir boşluk üstüne kurmaktadır (Latacz, 2006, s. 214).

Oidipus’un hakikat arayışındaki metodu nedir? Bu sorunun cevabı şüpheye dayalı katmanlı şekilde ilerleyen salt akılcı bir çözümlemedir. Oidipus ısrarla hakikat nedir? sorusunun peşinden kuşkularıyla gider. Kuşkularını akılla çözümler. Sonuçlar bazen hakikatin (aradığı kişinin) kendisi olduğunu gösterse bile bunları önemsemez ya da katı akılcılığı ona gerçekleri farklı düzlemde yorumlatır. Oidipus, hakikat araştırmasındaki yolda ilerlemekten kaçınmamıştır. Oidipus’un gerçekle yüzleşmesindeki akılcı tavrı Euripides’in Tanrı’yı kavrama konusunda Bakkhalar tragedyasında Pentheus’un akılcı tavrıyla özdeşdir (Euripides, 2010, ss. 13-14). Her ikisi de hakikati keşfetmede akıldan başka seçeneklere ve uzlaşıya imkân tanımayan, mucize ve kehanetlere yer açmayan, tanrıları ve kaderi sorgulayan kişilerdir. Oidipus geçekliğin kendisini salt akli bilgiyle çözümlemesinde, Pentheus’ta Tanrı’yı keşfetmede salt akılcılığın yıkımıyla yüzleşmiştir.

Oyunun başından itibaren Oidipus’un hakikat araştırması bir şekilde iknaya dayalı olup, logos, ethos, pathos sarmalında ilerlemektedir.

Aristotelesçi retorikte ethos bu üçgenin merkezinde yer alır (Aristoteles, 2016, s. 1356ab). Olanca bilgeliğiyle kendisini olayların merkezinde gören Oidipus kişilik, karizma ve şöhret olarak poliste herkesten öncedir. Bu tavrıyla poliste merkezde yer alır. Oidipus sfenksten şehri kurtarmış kral olarak Aristoteles'in karizma kişilik dediği şeydir. Ethos, karizma kişiliğin bütünleşmiş halidir. Oidipus'ta sahip olduğu ethos'un gerçekliğini hakikat yolculuğunun başında logos (mantık ve akılla) temellendirme yoluna gitmiştir. Oidipus içinde bulunduğu karizmatik kişiliğiyle olayları mantıksal düzlemde ilerletir. Olayları duygularını arka planda tutarak salt akılla çözümleme tavrı içindedir. Oidipus karizmasıyla ilk başta logosa dayalı iknaya olayı anlamak ve çözümlemek ve polise bir daha kendini ispat etmek ve gücünü kanıtlamak istemiştir. Onun poliste vatandaşları iknası (peitho) akla dayanmaktadır.

Oidipus'un hakikat arayışında logosa dayalı yaklaşımı teolojik sorunsala yol açmıştır. Salt akılla tanrıların kavranamayacağı ve moira'nın şaşmazlığı süreç içinde Oidipus'a kendisini göstermektedir. Tanrıları yadsımama ve kabulleniş onda uzun bir süreçten sonra yıkımıyla yüzleşince "Unutulmamalı ki hiçbir ölümlü, tanrılar kendisine zarar vermek istedikten sonra buna karşı koyamaz. Dünyada böyle bir insan yoktur" ve "Unutmayın, tanrılar dindar insanlar kadar dindar olmayanları da kontrol eder" (Sophokles, 2010, s. 15,16) tümcelerinde gerçekliğini bulur.

Oidipus'un bilgiye akılcı yaklaşımı onu Yunan düşüncesinde akılcılığın katıksız bir temsilcisi yapmıştır. Ancak o Apollon tarafından kendisine olacağı bildirilen tanrısal hakikatlerin doğruluğunu da teyit etmek istemektedir. Yaşayacağı kaderi süreçten önce Apollon ona bildirmiştir. O, bir baba katili olacak ve ananesiyle evlenecektir. Bu nedenle öz kenti bildiği Korintos'u terk edip bilmeden ait olduğu öz polisine gelmiştir. Aslında kaçmış olduğu yazgısına kendi iradesiyle gelmiştir. Oidipus, demirden bir elle ve dosdoğru, fark etmediği bir amaca doğru, kendinden başkası olmayan, ama farklı izlerde her bakımdan şaşkın bir suçluya doğru götürülür (Bonnard, 2004, s. 102). Apollon'un verdiği bilgi kesin, ancak Oidipus'un kim olduğunu bildirmekten uzaktır. O, tercihleriyle kötü olandan kaçmak istemiştir. Tragedyalarda insanın yazgıyı denemesi dediğimiz, insanın eylemi kendinde, tanrıların gücünü önemsemeyecek kadar güce, kendini tam anlamıyla onların dışında hissedecek özerkliğe sahip değildir. İnsan ustası

olmadığı bu yazgısal oyunda her zaman kendi kararlarının tuzağına düşme tehlikesi taşımaktadır (Vernant, & Naquet, 2012, s. 44). Oidipus, verdiği kararla aslında yazgısının tuzağına kendi iradesiyle düşmüştür. Bunun arka planındaysa babasının hybris'i sonucunda tanrıların öngörülerini yok sayması yatmaktadır. Baba Laios tanrıları dinlese ve çocuk yapmasa aslında talihsiz olaylar hiç yaşanmayacaktır (Aiskhylos, 2012, ss. 39, 730). Oidipus'un tavrı babaninkinden farklıdır. Baba bilinçli şekilde kehanete karşı çıkmakta çocuk sahibi olmakla yıkımını hazırlamakta iken Oidipus olumsuzluklardan kaçayım ve babayı öldürmeyeyim düşüncesiyle Korinthos'tan ayrılarak bilinçsizce kehanetin gerçekleşmesine giden yolu açmaktadır. Vernant'ın deyimiyle Oidipus'un eylemlerinde trajik olanın boyutu "eylemler ancak dramın sonunda gerçek anlamına kavuşur ve failler, bilmeden gerçekleştirdikleri aracılığıyla onların gerçek yüzlerini keşfederler. Her şeyi yapmadan önce yaptıkları ve oldukları konusunda daha güvenli zannettikleri için, failler, insana değin işler, anlaşılmaz bilmeceler olarak alır" düşüncesinde gerçekliğe kavuşmaktadır (Vernant, & Naquet, 2012, s. 44).

Oidipus, hakikat araştırmasında gaipten haber veren kahinlerin tanrısal haberlerini sıkı bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Onun nazarında akla dayalı salt bilgi ortadadır ve bu bilgilere dayanarak da pekâlâ gerçeğe ulaşılabilir. Sophokles'in diğer oyunlarında olumlu anlamda doğrudan sapma (ölçülülük) denilen şey, Kral Oidipus'ta onun aklıdır. O, insani yetilerin sınırlılığını gözden kaçıran bir yenilmezlik sarhoşluğu içinde aklını her şeyi çözen konumda tutarak ölçüyü kaçırmaktadır. O tümünden aklıyla yaşayarak ölçüyü aşmış ve felakete sürüklenmiştir (Latacz, 2006, s. 221). Yunan düşüncesinin bilgi anlayışındaki değişimi anlatan mitolojik düşünceden lojik düşünceye geçişin evreleri Oidipus'un akla dayalı hakikati kavrayışı ve bilgelik arayışına da yansımıştır. Kral Oidipus'un sofistlerce temsil edilen mutlak bilgiye dayalı "bilgi güçtür" anlayışının egemen olduğu dönemde yazılması oyunu bağlantısının nerede yattığını ve neye karşı uyarıldığını da ortaya koymaktadır (Latacz, 2006, s. 221). Onun ilk baştaki kehanetleri sorgulayan rasyonel yaklaşımı, insana hakikatin akılla kavranılabileceğini düşündürmektedir. Ulaştığı son aşama ise kehanetleri ve tanrıları gönüllü kabullenışı bu düşünceden vazgeçtiğini göstermektedir. Yunan düşüncesi bütüncül değerlendirildiğinde ise logos'a dayalı akli düşüncenin hala geçiş aşamasında olduğu pekâlâ söylenebilir. Oidipus, bilginin ilk aşamasında akılla ilerlediği

ikna gücüyle gerçeği bulmuştur. İlk aşamada bilgisel gerçeğe ulaşmış ama bir üst akıl gibi işleyen tanrısal hakikati (hayatın anlamı, moira) kavramada başarısız olmuştur. Onun aradığı gerçekle yüzleşmesinden sonra polisten kovulması sonrası akla dayanan bilgiden vazgeçmesi ve yaşamın gerçekleriyle yüzleşmesi onun hakikat arayışının diğer evresi olacaktır.

Oidipus'un bilinçsizce sorgulaması onu aradığı bilgiye ulaştırmış fakat bu bilgisiyle kendi yıkımına giden süreci de hazırlamıştır. Bilme edimiyle kazandığı güç, onun bir bilge gibi davranmasına neden olur. Bilmenin verdiği güç aynı zamanda güçsüzlüğüdür. Onun "biliyorum ve polisi ben kurtardım" tavrı Oidipus'un hybrisi'nin bir sonucudur. Bilgelige dayalı kibri yıkımına giden sürecin yolunu açmıştır. Bilmeye dayalı zaferi aynı zamanda trajedisinin de başlangıcı olmuştur.

Oidipus'ta Bilginin Katmanları: Kehanetler, Körlük ve Gerçek

Oidipus'un bilgiye dayalı hakikat arayışında süreç Oidipus-Teiresias hatta Oidipus-Kreon arasındaki diyalektik çatışmayla birlikte ilerlemektedir. Poliste bilmeye dayalı çatışma aynı zamanda siyasal bir erk çatışmasıdır. Özünde oyun polisle ilgilidir.

Bilginin katmanında tanrılar gerçeği bilmektedir. Günah sahibi kişinin kentten kovulmasıyla polis kurtulacaksa bu gerçekleştirilmelidir. Oidipus'un bilginin katmanlarını keşfi üç aşamada göstere göstere gelmektedir. İlk aşamada Koro krala iki öneri sunar. Tanrı olmasa da tanrısal bir bilgiyle gerçeği bilen Teiresias'a danışmak ve cinayetin ipuçlarını takip etmek. Koro Oidipus'un polis'in yöneticisi ve kendilerini sfenksin zulmünden kurtarmış olmasına rağmen bilgi konusunda Teiresia'a inanmaktadır. Çözüm konusundaki çabalarıyla da Oidipus'a güvenmektedir. Aslında koro (halk) kendi çabalarıyla polise yönetici yaptıkları Oidipus'u suçlu bulup iki yüzlü tavırlarıyla onu günah keçisi ilan etmektedir (Girard, 2009, ss. 114-115,118).

Oyunda tanrısal sezgiyle gelişen çözüm en baştan itibaren Teiresias'ın bilgisi dahilindedir. Bir yönüyle bu bilgi Apollon'un bildirmesiyle Oidipus'un da bilgisindedir. Girard, Teiresias-Oidipus-Kreon arasında geçen bilme sürecinin bir bilmeden öte poliste egemenliğin sağlanması süreci olarak düşünür. Bunlar arasındaki şiddetin "logos phobous" (korku dili, korku mantığı) çerçevesinde işlediği kanaatindedir. Oidipus suçu Kreon ve Teiresias'a yüklemeyi başaramazken o ikisi suçu ona yüklemeyi başarmıştır. Polisteki "herkes herkese karşı" biçimindeki çatışma "herkes bir kişiye karşı"

biçimine dönüşmektedir (Girard, 2009, ss. 114-115). Oidipus ve Teiresias arasındaki ilk çatışmada olay hızlıca çözümlenir fakat sonuç Oidipus için tatmin edici gerçeklikten uzaktır. Teiresias ve Kreon ikilisinin siyasal entrikayla kendini suçlayarak iktidar peşinde olduğu inancındadır. İktidar olgusu gerçeği kavramasını engellemiştir. Teiresias, aslında her şeye rağmen çözümden de gerçeğin bilinmesinden de şiddetle kaçınmak istemektedir.

Teiresias: Sana da kendime de acı çektirmek istemiyorum. Boşuna zorlama beni; ağızımdan bir kelime alamazsın.

Oidipus: Pekala... Beni öyle kızdırdın ki, içimden geleni gizlemeyeceğim. Bu cinayeti sen tasarladın sen işledin; belki kendi elinle öldürmedin, gözlerin görseydi o işi yaptığımı da söyledim.

Teiresias: Gerçekten mi seni bu söylediklerine sadık kalmaya çağırıyorum şu andan itibaren ne benimle ne de başkalarıyla konuş. Çünkü bu kentin yüz karası, bu kenti kirleten eli kanlı adam sensin (Sophokles, 2024, ss. 12-13).

Hakikat araştırmasında ilk çatışma ve çözüm hızlı gelişmiştir ama çözüm değil çözümsüzlük üretmiştir. Cinayeti çözme süreci iki tarafın birbirini karşılıklı cinayet suçlamasıyla sonlanmıştır. Teiresias'ın bilgiyi saklaması üzerine Oidipus'un onu katil ithamı, aklının ürettiği sanı iken Teiresias'ın Oidipus'u katil ithamı gerçek ancak Oidipus'un nazarında geçerliliğini sağlayamamıştır. Koronun ilk önerisi geçerliliğini Oidipus nezdinde kaybettiği için hakikat araştırması cinayetten kalan ipuçlarına logosa dayalı bilgiye kalmıştır. Kör kâhin Teiresias ile Oidipus arasındaki yüzleşme çözümsüzdür. Teiresias, hakikati bilen ama söylemeyen bir figürdür diğer deyişle kör ama gören; Oidipus ise gören ama hakikate kördür. Yunan bilgelğine aşina olan Anadolu halkının tabiriyle Oidipus'un basireti bağlanmış- tır. Fiziksel ve zihinsel körlük arasındaki çatışma, hakikatin görünmez doğasını simgeler. Bilme gündüzün aydınlığıyla betimlenirken, Teiresias'ın bilmesi onun körlüğüne vurgu yaparak geceye hasredilir. Hakikat, görünenin ötesindedir. Teiresias, yüzleşmede Oidipus'un hezeyanlarını artırması sonrasında gerçeğin öğrenilmesinde bilginin olanca açıklığıyla gün ışığına çıkmasında şiddetini artırmıştır. Oidipus'un sadece katil değil aynı zamanda anneye evlenen, baba yatağını kirleten bir ensestci olma bilgisini de vermiştir. Oidipus gerçeğin şiddetli yıkıcılığının artmasına aynı yıkıcılıkla karşılık vererek Teiresias'ın "sadece kör değil aklı ve kulaklarının da gözleri kadar kör olma" eleştirisiyle tartışmayı çığırından çıkarmaktadır

(Sophokles, 2024, s. 14). Hölderlin, Oidipus'un bilme arzusunun yıkıcılığını "bilginin bariyerleri bir kere yıkılıp ahenkli biçimiyle insanı bir kere sarhoş ettiğinde, insan sanki her şeyi kavrayabilecekmiş ve bilgi her şeyi taşıyabilecekmiş gibi hep daha çok bilmek ister" düşüncesinde vurgulamaktadır (Hölderlin, 2012, s. 68).

Oidipus ve Teiresias arasındaki çatışma özünde bir bilgi aynı zamanda bilgiye bağlı bir iktidar çatışmasıdır da. Oidipus'un katil ithamının arkasında "iktidar ve güç devşirme" düşüncesinin olduğunu düşünmektedir. Teiresias'ı Kreonla birlikte kendisini şehirden sürgün etmek için planlar yapmakla suçlamaktadır. Hatta tanrısal esinle bilgi üreten kâhin Teiresias'tan daha bilge olduğu iddiasıyla hareket eder. Çünkü Teiresias abartılan bilgelğine rağmen Sfenksin sorusuna cevap verememiş, halkını ondan kurtaramamışken kendisi hiçbir şeyden anlamaz ve kuşlardan haber almaksızın zekasıyla sfenksi alt etmiştir.

Oidipus'un lanetli olduğu bilgisinin koronun tabiriyle akla dayalı ipuçlarıyla çözümlemesi de tam bu evrede başlamaktadır. Oidipus'un Teiresias'ı eve yollarkenki "akılsız" söylemine karşı Teiresias'ın "annen baban beni akıllı bilirdi" sözünde devreye girer. Oidipus, katilin bir Thebali, hem zenginlikler içinde bir yoksul, bakar ama kör, kendi çocuklarının hem babası hem kardeşi, kendi eşinin hem kocası hem oğlu olduğu bilgisiyle yüzleşmiştir. Oidipus, birçok zıtlığı birleştiren bir kişidir. Oidipus biliciyi kovmuş ancak onun iddiaları ve polisin yakalandığı veba çözülmemiştir.

Bilginin kesinliğinin çözülmesinin ikinci aşaması Oidipus'un İokaste, çoban, Korintosluların habercinin verdiği bilgileri elindeki verilerle örtüştürerek bir araya getirmesiyle çözülmemeye çalışılır. Diğer deyişle onun hakikat çözümlemesi tikel olaylardan hareket eden tümevarımsal bir çözümlemedir (Akyüz & Dalkılıç, 2017). İkinci aşamada Oidipus eşi İokaste'nin kocasının (Laois) üç yol ayrımındaki ölümüyle kendi karıştığı bir kavgayı karşılaştırır. Eşine kocasının nasıl olduğu ve olayın nasıl olduğu sorusunu sorduğunda eşinin yanı sıra annenin verdiği "sana benziyordun" (Sophokles, 2024, s. 28) cevabı gerçeğin ortaya çıkmasında üzerinde düşünülmesi gereken cevaptır. Oidipus'un kuşkuları artmış ve gerçeğin açıklığa kavuşmasını daha çok istemektedir. Yanlarında yaşadığı babası bildiği Korintos kralının eceliyle ölmesi onu memnun etmiştir. Oidipus'un Korintos kralının ölmesi sonucunda habercinin Oidipus'un onun oğlu olmadığı haberi

(ben senin ne kadar babansam o da o kadar baban) onu gerçeğe yaklaştıran bir diğer olgudur. Korintoslu habercinin, öldürmek için Oidipus'u aldığı çobanla yüzleşmesi olayı çözümlemekte ve kehanet bütün açıklığıyla ortaya çıkmaktadır. Oidipus'un aradığı kişi kendisidir. Burada tüm muammaları çözen en bilgili kişinin kendine ait en az şey bilen kişi olması paradoksunu görürüz (Latacz, 2006, s. 212). Bilmece kâhinin bildirdiği kesinlikte akılla da doğrulanmıştır. Hakikatin neliğinin olanca açıklığı tanınmayla (anagnorisis) tamamlanmıştır.

Gerçeğin doğasının anlaşılması, kehanet ve akıl arasında ince bir çizgi içinde ilerlemektedir. Oidipus zihinsel körken Teiresias fiziksel kördür. Aralarındaki fiziksel ve zihinsel körlük çatışması, hakikatin görünmez doğasını simgeler. Hakikat, çatışmanın en sonunda poliste kendini kabul ettirir ama poliste polisin kurtuluşuna giden yol bir başka felakete kapı aralamaktadır. Şehre vebayı getiren kişi şehirden kovulduktan sonra şehrin Kreon ve Oidipus'un oğulları arasında politik çatışmaya girmesi daha büyük bir sorun olsa gerektir. Thebai oğullar arasında çıkan büyük çatışmayı çözmek için Oidipus'un canlı ya da ölü bedenine ihtiyaç duyacaklardır. Thebai nezdinde sürgün sonrasının iyi Oidipus'u sürgün öncesinin kötü Oidipus'unun önüne geçmektedir (Girard, 2009, ss. 124-127).

Oidipus mitinde, hakikat görünen değil, belki de görünen şeylerin daha ötesinde bir şeydir. İokaste'nin bir noktada hakikat arayışından gerçeği görerek vazgeçmesi ve kocasına "gerçeği öğrenememe" duası bu nedenden olsa gerektir. Oidipus'un bütün engellemelere rağmen geçmişini ve kendini bilmek istemesi, özgür istenciyle bunu sürdürmesi kendi başına değerlidir. Bildiği ancak doğru çıkmasını istemediği hakikati keşfetmek için ısrarını sürdürmüştür. Oidipus'un geçmişiyile yüzleşmesi, kader (moira) ve irade arasındaki gerilimi ortaya çıkarır. Oidipus'un yazgısı kader düzleminde ilerler ama mutlak seçimde asla onun elinde olmamıştır. O, tanrının kendine yazdığı kaderi oynayan bir bahtsızdır. Ancak kendini bilmesi ve kendi gerçekliğini sağlaması için yaşadığı çöküş kaçınılmazdır. Bilicilerin söylediği hakikati kendi eliyle sorgulayarak ön kabul olmadan logosla ulaşmıştır. Mitolojik söylemle ifade edilirse Oidipus'un bilmesi ve hakikati anlaması, Pro-metheus (öngören) önceden olacakları anlayan bir durumla değil mitolojideki Prometheus'un kardeşi Epimetheus'ta olduğu gibi ne olup

bittiğini, ancak başına bir iş geldikten sonra tam olarak gerçekleşmektedir (Vernant, 2011, s. 13).

Oidipus'un kendini anlamasındaki süreçte nesnel olarak hakikat denen şeyde hiçbir şey değişmemiş fakat öznel olarak her şey değişmektedir. Bilgilenme sürecinde bütün olanlar Oidipus'un görüldüğünden ayrı ne olduğunu öğrenmiş olmasındandır. O, yaşamını toplumdan atılmış (apolis) bir kişi olarak bitirmektedir Olayda yaşananlar dıştan görünenlerdir. Eğer görünüş oluşsa, bir kral olan toplum dışı kişi, bir toplum dışı olan bu kral olduğunun iki kez zıttına dönmüştür (Thomson, 2004, s. 378). Bu değişimse istek dışı ve bilinçsizce gerçekleşmektedir. Oidipus'un kaderinde arka planda işleyen bu süreç Kitto'nun ifade ettiği bağlamda insan iradesinden de yoksun, mutlak ilahi de değildir. Ona göre Yunanlılar evrenin kaotik ve irrasyonel olmadığına, aksine yasalara dayandığına inanmaktadır (Kitto, 2024, s. 170). Oidipus'un başına gelen bütün talihsizlikleri son aşamada yine kendi iradesinde görmesi bu anlayışın yansımasıdır. Koro, Oidipus'un kaderini ve tercihlerini ilahi kaynaklı değil, insan yaşam ve talihine bağlarken özünde insani iradeye dikkat çeker. Oidipus'ta olduğu üzere bir düşün korku verici otomotizmiyle felakete kadar sürdürülen amaçların ve niyetlerin durmadan kendi zıtlarına dönüşmesi tüm süreci (idrak) yöneten motiftir. Sophokles'in Oidipus'u, özgürlüğü ve eşitliği kurmak için tasarlanmış bir düzenin, özgürlüğü ve eşitliği yok eden bir araca beklenmedik dönüşünün ve insanların kafasında doğurduğu köklü bir şaşkınlığın ifadesidir (Thomson, 2004, ss. 378-379).

Oidipus'ta Hakikatin Keşfi: Tanınma (Anagnorisis) ve Dönüşüm

Oidipus'un hakikati keşfetmesiyle birlikte onun yaşamında sürgünle gelen vatansızlık başka değişim ve dönüşüme yol açmıştır. Aristoteles bu konuda "değişime (kader değişimi) bir tanım (anagnorisis) ya da baht dönüşümünün (peripeti) ya da ikisinin birden eşlik etmesi" gerektiğini söylemektedir. Baht dönüşümü işlerin tam tersine dönmesidir... Tanınmanın etkili biçimi Oidipus'ta olduğu gibi baht dönüşümünün eşlik ettiği tanımlardır" demektedir (Aristoteles, 2015, s. xxi, 1452ab). Oidipus kader değişimiyle birlikte aradığı hakikatle yüzleşmekten kaçınmamıştır. Oidipus'un gerçek ailesini öğrenmesi 'ben kimim' sorusuna cevap bulmasıyla birlikte Oidipus'un trajedisi bir yönüyle sonlanmaktadır. Oidipus'un yaşamında bir başka hakikat arayışı başlamıştır. Oidipus'un yaşamında

dönüşümle gelen süreç onun Thebai'den sürgün edilmesiyle başlamıştır. Süreç onun tanrılardan gelen mutlu ölümü kazanmasıyla sonlanacaktır. Sürgünde geçen yıllar bilgiyle değil apolissiz bir yaşamda tecrübeyle hakikatin kazanılmasına dayanmaktadır. Sophokles Oidipus Kolonos'ta oyununda insani durumla tanrısal durum arasında köprü kurmaya çalışmıştır. Yunan tragedya yazınında insanı Tanrı'dan ayıran durumu Oidipus Kolonos'ta oyununda aşmaya çalışmıştır (Bonnard, 2004, s. 120).

Oidipus hakikatin gerçekliğini öğrendiği anda gerçeğin yıkıcı gücünün etkisiyle gören gözlerini kör etmiş, gören durumundan görmeyen haline geçmiştir. Bu andan itibaren Oidipus polis'e örnek olmaktan çıkmıştır. Kendisi açısından da başkaları açısından da sorun haline gelmiştir (Verant, & Naquet, 2012, s. 17). Artık Oidipus dikbaşlılıkla hakikat araştıran değil gönüllü kabullenişle hakikati kavramaya çalışan artık hakikati gören biridir. Onun elleriyle kendi gözlerini kör etmesi bir cezadan çok öğrendiği hakikatin ağırlığı altında yapılmış, manevi bir iç görüsel tepkidir. O, artık gün ışığını görmek istemeyen bir hakikat arayıcısıdır. Ama aynı zamanda tanrıların biçtiği yaşamdan yorulmuş bir yaşam yorgunudur. Artık ölümü arzulayan bitmiş bir insanın halini yansıtan durumu kendi ağzından gelmiş olduğu yeni kent Atina'da "Kentlerin en ünlüsü Atina, Oidipus'a acıyın onun sefil gölgesine acıyın bu beden benim bedenimin gölgesinden başka nedir ki" sözünde açığa çıkmaktadır (Sophokles, 2010, s. 11). Tıpkı eleştirdiği Teiresias gibi kör olmuştur ancak ileriki aşamada bilgelige giden, tanrılaşmaya ve tanrılar nezdinde kabul görmeye giden sürecin yolunu açmıştır. O, görme edimini yok ederek içsel aydınlanma sürecini başlatmıştır. Hakikatin görülmesi ve anlaşılması için gözün görmesine ihtiyaç olmadığını kavramıştır. Bu bağlamda Oidipus'ta "görme" ve "bilme" edimi iç içe ve iki kutuplu bir kavramdır. Kral Oidipus'ta görme ve körlük kavramları görme ve görmemenin yanı sıra bilme ve bilmemeyi de ifade etmektedir (Yakut & Buruldağ, 2024, s. 1330).

Oidipus gerçeği öğrendiği anda gerçeklerin verdiği acıyla yüzleşme konusunda da Oidipus Sophokles'in diğer bazı karakterlerinden farklı davranmak yolunu seçmiştir. Mesela başlı başına Aias gibi haksızlığın verdiği yıkıcılık ve adaletsizlik inancıyla intihar etmemiştir. Aynı şekilde karısı İokaste yüzleştiği gerçekliğin yıkıcılığına dayanamayıp intihar ederken Oidipus sadece gözlerini oymuştur. Hatta tanrısal bir kayraya sığınarak

reddettiği, logosla izah etmeye çalıştığı durumu zorunlu bir kabulleniş almıştır. Kreon'dan kendisini sürgün etmesini istemiş, sürgün için tanrılardan danışma fikrini kabul etmek istememiştir. Oidipus için yaşamın acısı derin ama öğretici olmuştur. Etik bağlamda acı yaşatır ve öğretir olgusu bütün gerçekliğiyle ortadadır. Gerçekliğe acı eşlik etmiştir. Nietzscheci söylemle öldürmeyen şey Oidipus'a bir başka yaşam açmıştır. Oidipus ölmediğine göre bütün gerçekliğin bilgisiyle yaşamalıdır. Yaşamak zorunda kaldığı gerçeği kendi söylemekte ve yüzleşmektedir. “Çocuklarım, neredesiniz, buraya gelin. Kardeşinizin kollarına yaklaşın. Babanızın gözlerini bu eller kararttı hiçbir şey göremeyen o gözleri. Aynı kadından doğan adam sizin babanız oldu (Sophokles, 2024, s. 55).”

Oidipus'un ikinci yaşamı bilgiye dayalı hakikatin değil yaşama dayalı hakikatin neliğini kavramaya çalışan bir süreci içermektedir. Oidipus düşüncesinde iknada logos'un yerini pathos almıştır. Oyunun sonunda pathos'un yıkıcılığının gerçekliği koro tarafından “Zorlu bilmeceleri çözen Oidipus'un haline bakın... Şimdi ne korkunç bir felaket kasırgasıyla sürüklendiğini görün! Onun için, son gününü görmeden hiç kimseye mutluluğa ermiş demeyin” (Sophokles, 2024, s. 56)

Yıkımla gelen süreç Oidipus'un ruhsal dönüşümünü öne çıkarmaktadır. O süreçte hakikatin verdiği acıyla yaşamayı ve onunla ölümü kabullenmeyi içselleştirmiştir. Bu bağlamda onu olgunlaştıracak kızlarıyla birlikte sürgünle dolu yıllar ve polissiz yaşam onu takip eder. Sürgündeki yıllar önceki dönemindeki günahlarının kefareti gibi durmaktadır. Oidipus kendini öldürmeyerek, hatalarının kefaretiyle yüzleşmekten kaçınmayan hakikat yolcusudur. O, artık bilgiye dayalı hakikatin peşinde değil, onun yükünü taşımakta ve bu yükü birlikte ruhsal bir arınmaya ulaşmaktadır. Oidipus bizzat arınan, hakikat denilen şeyin kendisidir. Hakikat anlamaya çalışan insan için bakılması gereken, prototip bir insandır. Bu yolculuğunun sonunda tanrılar da onu ödüllendirmek istemişlerdir. Artık tanrılarca ödüllendirileceği bilgisi kızı İsmene'nin “Tanrılar ilk başta sana vurdular şimdi de olduğun yerden kaldırıyorlar” müjdesinde ortaya konmaktadır (Sophokles, 2010, s. 19) Kızının verdiği müjdeye verdiği tepki sürgünde geçen yılların acısını yansıtır niteliktedir. “Bu pek de büyük bir iyilik değil gençken vurduğunuz bir adamı yaşlıyken ayağa kaldırmak neye yarar.”

Oidipus, sürgün yıllarında artık kör, yaşlı ve apolis olmuş, şehirden dışlanmış bir kişiliğin temsilidir. Kendisine yeni bir şehir bulma arzusu ve yeni bir kimlik edinme çabası içindedir. Sürgün dolu yıllarda yorulmuş ve artık huzura erişmek istemektedir. Huzuru getirecek olan Oidipus'un bedenidir. Oidipus'un bedenine sahip olmak, şehrin huzuru demektir. Kovulduğu Thebai onun bedenine sahip olmak istemektedir. Bir zaman kovdukları kişiyi şimdi sağ ya da bir şekilde ölü bedenini (mezar) istemektedirler. Bu bağlamda Oidipus, Kreon ve onu polisten kovan büyük oğlu Polüneikes ile yüzleşmekten kaçınmamıştır. Oidipus, Thebai için taşıdığı anlamın farkında olarak bedenini bu kente vermemeye kararlıdır. Bu nedenle Atina kralına bir karşılık sunar ve "sana bedenimi getirdim" diyerek kendisini bir ödül olarak takdim etmektedir (Sophokles, 2010, s. 26). Vicdanında yaşadığı bu yüzleşme süreci, onu bir yönüyle suçluluk bilincine, diğer yönüyle ise kutsallığa doğru ilerleyen bir konuma taşımaktadır. Oidipus, bu süreçte işlediği suçun istemsiz olduğunu özellikle vurgular; kendini savunurken de yalnızca kaderin bir aracı olarak hareket ettiğini dile getirir.

Oidipus'un yeni geldiği Atina polisindeki tavırları bilindik Oidipus'tan farklıdır. Artık Oidipus eski Oidipus olmayıp gönüllü kabullenmişlikle yazgısını benimsemektedir. Ancak Atina'da mahkemede (areipogas) suçsuz olduğunu da ispat etmek istemektedir (Sophokles, 2010, s. 38). O, thesmoi değil nomoinin işlediği bir poliste yasalar karşısında yargılanmış olsa suçsuzdur. Sık sık suçsuzluğuna, bilmeden hatalar işlediğine, tanrıların kendisi için ürettiği kaderin olumsuzluğuna vurgulamalarda bulunur. O, bir şekilde bilme arzusunun yıkıcılığından sıyrılmış, mutlak bilmenin belki iyi olmaya bileceğinin farkında ama aynı zamanda edindiği bilgelikle tanrıları, yazgıyı, kaderi kabule giden bir içsel süreçle olgunlaşarak ermiştir. Steiner'in tanımlamasıyla yeni Oidipus "Şehirden şehire sürülen, güçsüz ve çökmüş, kör bir dilenci, kendisine yeni bir büyüklük atfeder. İnsan intikam dolu bir gazez ya da tanrıların adaletsizliğiyle soylulaştırılır. Bu onu masum kılmaz fakat sanki bir ateş çemberinin içinden geçmişçesine onu kutsar" tümcelerinde vurgulanmıştır (Steiner, 2011, s. 6). Oidipus feleğin çemberinden geçmiş bir azizdir. Çektiği acılar onu dönüştürmüştür. Önceden mutlak hakikat peşinde koşan, onu her şekilde arayan kişi artık sessizliğe gömülür. Onun hakikati, sessizliğidir. Sessizliğindeyse görenler için hakikatin en yalın halini bulabilecektir. Poliste hakikat arayanlar için tüm gerçekliğiyle hakikat

karşılarındadır. Oidipus Kolonos'ta oyunundaki Oidipus, ulaşan oyunlar içinde bir bireyin kahramanlaştırıldığı ve tanrısallaştırıldığı tek oyunudur (Latacz, 2006, s. 231). Yunanlılar için Oidipus bütün gerçekliği içinde Atina'nın tam karşısında durmaktadır. Artık onun hakikat budur ya da şudur demesine gerek olmayıp 'ben Oidipusum' demesi yeterlidir. Oidipus'un durumu yer değiştirmiş fiziksel görme kör olmaya dönüşmüşken yeni durumunda gözleri kör ama kalbi açıktır. Oidipus'ta körlük fiziksel olmaktan çıkar, ruhsal bir görme biçimi haline gelir.

Oidipus'un hakikat arayışının sonucu iki türlü uzlaşmayla sonlanmaktadır. Oidipus, uzun bir süre herhangi bir polise ait olmaksızın yaşadktan sonra, yaşamının sonunda sığındığı Atina'da kral tarafından polise kabul edilmiş; böylece apolis olma durumu ortadan kaldırılarak yeniden bir polise ait kılınma imkânı bulmuştur. Kral Theseus ve Atina polisi hakikate ermiş bir kişiye şehri açmakla tanrılar nezdinde korumaya kavuşacaktır. Nihai aşamada hakikati kavramış, hakikatin yıkıcılığının çeşitli biçimleriyle yüzleşmiş Oidipus artık Atina'nın kutsal koruluğunda bütün bahtsızlığının sebebi tanrılarla uzlaşmak ve barışmak istemektedir. Tanrılar da ona bunu bahşetmiş onu kutsal alanda yüceltmişlerdir. Oidipus'un ölümü bir lanet olmayıp doğayla ve tanrılarla uyumun son aşamasıdır. Oidipus'un hakikat yolculuğu inanç-arınma-kutsal ölüm noktasında sonlanmaktadır. Oidipus'un kendisi hakikat arayışında son aşamada tanrılar katına yükseltilerek bir aziz gibi ödüllendirilmiştir. Oidipus'un hakikati arayışının sonu aşkın tanrılarla mistik bir uzlaşmayı anlatmaktadır.

Oidipus bedeni ve ölümü kendisi ve sığındığı Atina polisi için kurtarıcı olmuştur. Oidipus bir başka şehrin azizi olmuştur (Sophokles, 2010, ss. 52-53). Ayrıca ölümündeki mucizeye dayalı harikuladelik de değerlidir. Çünkü onun ölümünün nasıl olduğu da mezarının yeri de artık sadece şehrin kralı Theseus'un bildiği bir sırdır. Kral sırrı koruğu müddetçe şehir güvende olacaktır. Tanrı'nın bahşettiği bu olağanüstü ölümü haberci "nasıl öldüğünü, ölümünden sonra görülen harika şeyleri anlatmak imkânsız" sözleriyle dile getirmektedir. (Sophokles, 2010, ss. 53, 54-55). Oidipus'un ölümü Nietzsche'ye göre yeni bir dünya içinde artık yazgının olamayacağı bir dünya kurmuş gibidir (Bonnard, 2004, s. 126). Bir diğer deyişle Sophokles düşüncesinde insan için anlam bulan "en güzel kader hiç doğmamış, buna en

yakın olanı doğmuşsa da hemen ölmüş olmak temennisinin” yansımasıdır (Sophokles, 2010, s. 45).

Kral Oidipus ve Oidipus Kolonos’ta bütüncül değerlendirildiğinde Oidipus’un bütüncül hakikat arayışını görmekteyiz. Oyunda bazen “hakikat arayışı” denen araştırma salt akılla kavranamayacak kadar derindir ve insanı aşmaktadır. Bazen de akılla kavranılması gereken noktadadır. Oidipus bütüncül yaşamında her iki yolun yolcusu olmuştur. Onun ben kimim sorusu Sokratik bağlamda ve Yunan düşüncesinde “kendini bil” mottosunun ideal bir yansımasıdır. Tiyatroda seyirci Oidipus’un hakikat arayışında kendi hakikat arayışını görmüş, kendini Oidipusla özdeşleştirmiş ve onunla bütünleşmiştir. Her insan insani yönüyle Oidipus’u eleştirir, kınar ve yargılar ancak bir yönüyle de onun bahtsızlığına üzülür. Oidipus’un hakikat arayışında kendi hakikat yolculuğunu, yaşamın doğumdan ölüme uzanan grift karmaşıklığını görerek anlamlandırır. Diğer bir deyişle Oidipus’un trajedisinde evrensel hakikat arayışını ve insanın sınırlarını görür. Tam da insanın Oidipus’ta kendini keşif ve anlamlandırması Aristoteles’in tiyatrodaki “katharsis” dediği şeyin gerçekleşmesini ve vücut bulmasını sağlamaktadır.

Sonuç

Sophokles’in Kral Oidipus ve Oidipus Kolonos’ta adlı tragedya eserleri, insanın hakikati arayışı, bu arayışın trajik sonuçları ve nihai olarak hakikatle kurduğu varoluşsal ilişkiyi çarpıcı biçimde sahneye koyar. Oidipus’un serüveni, yalnızca bir kader hikâyesi değil, aynı zamanda insanın bilgiyle yüzleştğinde geçirdiği içsel dönüşümün sahnelenmesidir. Yapılan çözümlemeler neticesinde üç temel tespit ön plana çıkmaktadır: Birincisi, Kral Oidipus’ta hakikat bir yıkım nesnesidir; ikincisi, körlük yalnızca fiziksel değil, metafiziksel bir kapalılık hâlidir; üçüncüsü ise Oidipus Kolonos’ta, bilgi artık yıkıcı değil, dönüştürücü bir araç halini almıştır.

Bu bağlamda eserlere yönelik en temel tenkit, insan-Tanrı ilişkisi özelinde Kral Oidipus’ta Oidipus’un suçunun istem dışı oluşuna rağmen maruz kaldığı cezaların etik açıdan yeterince sorgulanmamasıdır. Sophokles’in çizdiği kader anlayışı, dindarlığa geniş bir alan açıp bireyin özgür iradesini kısıtlar görünse de aynı zamanda bireyi ahlaki bir hesaplasmaya da zorlar. Ancak bu kader mi, irade mi? ikilemi oyunda Oidipus’un hakikat arayışındaki yolculuğu da dahil Sophokles’in bireylerinde tam olarak çözülmeden bırakılır. Bu durum, düşünce tarihinde “adalet” kavramına ve anlaşılmasındaki

süreçte onun ontolojik yapısına dair karmaşıklığa yol açabilir. Bu bağlamda tartışılan insani yasa ve tanrısal yasa karşıtlığı adalet kavramının yansımalarının yol açtığı bir başka tartışma konusudur. Ayrıca, Oidipus Kolonosta’da Oidipus’un ani kutsallaştırılması, dini tecrübenin yansımalarının devamlılığı ve anlaşılmasında dramatik süreklilik ve mümkünlük açısından tartışılabilir. Bir önceki oyunda lanetli bir figür olan karakterin “kutsal” konumuna gelmesinin olasılıklılığı Oidipus’un karakter gelişiminin dramatik inandırıcılığını tartışma konusu yapma açısından da değerlidir. Yine epistemik bağlamda bilgiyi elde etme yollarından dini bilgi (kehanet) ile akli bilgiye dayalı hakikat arayışı dikkat çeken bir diğer konudur.

Sophokles’in Oidipus’un şahsında çizdiği kahraman arketipi, hâlâ modern insanın hakikatle kurduğu ilişkiyi anlamada oldukça güçlü bir model sunmaktadır. Oidipus’un yolculuğu, günümüz insanının bilgiye ulaşma sürecinde yaşadığı çelişkileri, dirençleri ve kabulleri sembolik düzlemde temsil eder. Körlük, burada yalnızca bir eksiklik değil; hakikate erişmeden önce geçilmesi gereken bir eşiktir. Oidipus’un önce görüp de görememesi, sonra ise görmeyip kavrayabilmesi; hakikatin yalnızca duyu organlarıyla değil, varoluşsal bir bilinçle içselleştirilmesi gerektiğini gösterir. Oidipus’un hakikat arayışında modern bireyin de her an gerçek ve gerçek olmayanı değerlendirmede ve hakikat arayışında onun kadar yanılabilceği ve yalnız olduğu gerçeğinin gözden kaçırılmaması gerektiğidir. Sophokles’in insan varoluşunda tanrılarla örülen kader olgusunun yerini modern bireyin hayatında yeni olgular ve ideolojiler kuşatmıştır. Bu ideolojiler karşısında Oidipus’un yolculuğu irdelenebilir ve tekrar yorumlanabilir.

Sonuç olarak, Oidipus’un hakikat arayışındaki trajik serüveni, insanlığın hakikat, bilgi, suç ve kefaretle olan zamansız ilişkisini simgeler. Oidipus’un hakikat arayışı diğer deyişle insanın kendini arayışı bir yönüyle çizilmiş ve belirlenmiş hakikatlere başkaldırısıdır. Sophokles’in bu iki başyapıtı, yalnızca Antik Yunan’ın değil, evrensel insanlık durumunun aynasıdır. Oidipus’un kişiliğinde körlükten görmeye, suçluluktan arınmaya uzanan bu yolculuk, hakikatin yalnızca bilinmek değil, onunla yüzleşmek, yüzleşilen hakikatin taşınmak ve yaşanmak zorunda olduğunu bize hatırlatmaktadır.

Kaynakça

- Adam, J. (2019). *Antik Yunan'ın Din Öğretmenleri* (Özgüç Orhan, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Aiskhylos. (2012). *Tebai'ye Karşı Yediler* (Yılmaz Onay, Çev.). Mitos Boyut Yayınları.
- Akyüz, Y., & Dalkılıç, B. (2017). Organon ve Novum Organum'da Tümevarım Yöntemi. *Hikmet Yurdu Düşün Yorum Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 25-50.
- Aristophanes. (2019). *Kadın Mebuslar* (Erman Gören, Eser Yavuz, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Aristoteles. (1996). *Metafizik* (Ahmet Arslan, Çev.). Sosyal Yayınları.
- Aristoteles. (2015). *Poetika* (Samih Rıfat, Çev.). Can Yayınları.
- Aristoteles. (2016). *Retorik* (Mehmet H. Doğan, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Bektaş, O. E. (2025). Özgürlüğün Sanat Yoluyla Somutlaşması: Antik Yunan Tragedyaları. *Beytulhikme Dergisi*, 15(2), 537-553.
- Bonnard, A. (2004). *Antik Yunan Uygarlığı II, Antigone'den Sokrates'e* (Kerem Kurtgözü, Çev.). Evrensel Basım Yayın.
- Bonnard, A. (2006). *İnsan ve Tragedya* (Yaşar Altan, Çev.). Evrensel Basım Yayın.
- Dalkılıç, B., & Akyüz, Y. (2018). Platon Felsefesinde Yabancılaşma Sorununa Giriş Denemsi. *Hikmet Yurdu Dergisi*, 11(21), 9-27.
- Detienne, M. (2012). *Arkaik Yunan'da Hakikatin Efendileri* (Adem Beyaz, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Eagleton, T. (2021). *Trajedi* (Cem Alpan, Çev.). Tellekt Yayınları.
- Euripides. (2010). *Bakbalar* (Sabahattin Eyüboğlu, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Friedell, E. (2011). *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi* (Necati Aça, Çev.). Dost Kitabevi.
- Girard, R. (2009). *Şiddet ve Kutsal* (Necmiye Alpay, Çev.). Alfa Yayınları.
- Homerios. (2014). *Odyseia* (Azra Erhat & A. Kadir, Çev.). Türkiye İş Bankası.
- Hölderlin, F. (2012). *Şiir ve Tragedya Kuramı* (Mehmet Barış Albayrak, Çev.). Notos Kitap Yayınevi.

- Kitto, H. D. F. (2024). *Yunan Tragedyası* (Deniz Türker, Çev.). Alfa Yayınları.
- Kott, J. (2006). *Antik Tragedyalar ve Çağdaş Yorumları* (Ayşe Selen, Çev.). Mitos Boyut Yayınları.
- Latacz, J. (2006). *Antik Yunan Tragedyaları* (Yılmaz Onay, Çev.). Mitos Boyut Yayınları.
- Parmenides. (2015). *Doğa Hakkında* (Y. Gurur Sev, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Peters, F. E. (2004). *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü* (Hakkı Hünler, Çev.). Paradigma Yayınları.
- Sevindik, A. (2023). “Kral Oidipus”: Mit ve Tragedya İlişkisi Düzleminde Bir İnceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2(35), 608-636.
- Sophokles. (2010). *Oidipus Kolonosta* (Furkan Akderin, Çev.). Mitos Boyut Yayınları.
- Sophokles. (2013). *Antigone* (Furkan Akderin, Çev.). Sümer Kitabevi.
- Sophokles. (2024). *Kral Oidipus* (Bedrettin Tuncel, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sowerby, R. (2012). *Yunan Kültür Tarihi* (Özgür Umut Hoşafçı, Çev.). İnkilap Kitabevi.
- Steiner, G. (2011). *Tragedyanın Ölümü* (Burç İdem Dinçel, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Thomson, G. (2004). *Tragedyanın Kökeni* (Mehmet H. Doğan, Çev.). Payel Yayınevi.
- Vernant, J. P. (2011). *İlk Kadın Pandora* (Devrim Çetinkasap, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Vernant, J. P., & Naquet, P. V. (2012). *Eski Yunanda Mit ve Tragedya* (Sevgi Tamgüç & Reşat Fuat Çam, Çev.). Kabalıcı Yayınları.
- Yakut, A., & Buruldağ, N. (2024). Sophokles’in Oidipus Sahnesinde İnsan Bedeni. *DTCF Dergisi*, 64(2), 1314-1338.
- Zeller, E. (2001). *Grek Felsefesi Tarihi* (Ahmet Aydoğan, Çev.). İz Yayıncılık.

Öz: Çalışma, çağımıza ulaşmış Sophokles'in Kral Oidipus ve Oidipus Kolonos'ta adlı tragedya eserlerinde, Oidipus'un poliste akla dayanan hakikati arama sürecini, körlük ve sürgünlük metaforlarıyla birlikte kefaret olgusuna uzanan dramatik bir dönüşüm ekseninde incelemeyi amaçlamaktadır. Oidipus'un trajik yolculuğu, yalnızca bireysel bir kimlik arayışı, kendi kimliğini arama uğraşısı olmayıp aynı zamanda bilgi, kader ve etik sorumlulukla yüzleşme süreci olarak ele alınmaktadır. Makalede, özellikle Oidipus'un ilk aşamadaki fiziksel körlükle simge-lenen görememe hâlinin, hakikate ulaşma yolundaki içsel direnişi temsil ettiği; polise yabancılaştığı sürgünle birlikte ise hakikatin kabullenilmesinin mümkün hâle geldiği savunulmaktadır. Oidipus'un hakikati gönüllü kabullenışı dindarca bir eylem olarak tanrılarca ödüllendirilmiş ve bunun sonunda 'apolis' olma durumu tekrar polise ait bir birey ve polislin koruyucusu olarak tescillenmiştir. Sonuç olarak, Oidipus'un hakikat arayışı, sadece trajik bir çöküş değil, aynı zamanda hakikatin ağırlığını taşıma ve onunla barışma süreci olarak yorumlanmaktadır. Çalışmanın yöntemi, tragedya metinlerinin tematik ve simgesel çözümlemeler eşliğinde Oidipus'un karakter dönüşümünü dramatik yapı içerisinde takip eden edebi-felsefi bir yaklaşıma dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sophokles, tragedya, Oidipus, insan, hakikat, aydınlanma.

